

ЕДИЦИЈА АΣΦΑΛΕΙΑ

Књига IV

**СУПРОТСТАВЉАЊЕ
САВРЕМЕНОМ ОРГАНИЗОВАНОМ
КРИМИНАЛУ И ТЕРОРИЗМУ
III**

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА

Београд, 2012

Издавач

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА

Београд, Цара Душана 196 (Земун)

За издавача

проф. др ГОРАН МИЛОШЕВИЋ

декан Академије

Главни и одговорни уредник

проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ

руководилац научноистраживачког пројекта

Уредници

проф. др САША МИЈАЛКОВИЋ

проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ

доц. др ОЛИВЕР ЛАЈИЋ

мр ЗОРАН КЕСИЋ, предавач

Рецензенти

проф. др РАДОМИР МИЛАШИНОВИЋ

др ЈОВАН ЂИРИЋ, научни саветник

проф. др ГОРАН ИЛИЋ

Лектор

ЈЕЛЕНА ПАНЏА

Тираж

200 примерака

Штампа

ЈП „Службени гласник“, Београд

©2012 Криминалистичко-полицијска академија, Београд

ISBN 978-86-7020-232-0

This book (thematic collection of papers) is the result of the realisation of the Scientific Research Project entitled “Development of Institutional Capacities, Standards and Procedures for Fighting Organized Crime and Terrorism in Climate of International Integrations”. The Project is financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (No 179045), and carried out by the Academy of Criminalistics and Police Studies in Belgrade (2011–2014). The leader of the Project is Associate Professor Saša Mijalković, PhD.

САДРЖАЈ

СТАНДАРДИ У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ И ТЕРОРИЗМУ

НОВИ КОНЦЕПТ СМАЊЕЊА РИЗИКА ОД КАТАСТРОФА И ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА Драган Млађан, Далибор Кекић, Обрад Стевановић	11
ПРЕГЛЕД МЕЂУНАРОДНИХ И РЕГИОНАЛНИХ ЕВРОПСКИХ ДОКУМЕНАТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ И ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ СТЕЧЕНЕ КРИМИНАЛОМ Оливер Лајић, Тања Кесић, Звонимир Ивановић	33
ЗАПОШЉАВАЊЕ И МОБИЛНОСТ ЈАВНИХ СЛУЖБЕНИКА У ЕВРОПСКИМ ЗЕМЉАМА Зорица Вукашиновић Радојичић	45
KARAKTERISTIKE POLICIJSKE SUPKULTURE I NJIHOV UTICAJ NA ODNOS POLICIJE PREMA PRAVU I LJUDSKIM PRAVIMA Radomir Zekavica, Zoran Kesić	59

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ ЗА СУПРОТСТАВЉАЊЕ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ И ТЕРОРИЗМУ

ОБЕЛЕЖЈА ВИКТИМИЗАЦИЈЕ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА ТРГОВИНОМ ЉУДИМА И АКТУЕЛНА ПИТАЊА ЊИХОВЕ КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ Милан Жарковић, Биљана Симеуновић-Патић	77
ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА Дарко Симовић, Сретен Југовић, Драгутин Аврамовић	95

ПРЕВЕНЦИЈА КОРУПЦИЈЕ У ЈАВНОЈ УПРАВИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ Славиша Вуковић	109
УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЗА ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ И ТЕРОРИЗАМ Татјана Петровић	127
ЗАДАЦИ ВАТРОГАСНО-СПАСИЛАЧКИХ ЈЕДИНИЦА У ТЕРОРИСТИЧКОМ НАПАДУ ИЗАЗВАНОМ УПОТРЕБОМ ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТАВАЊЕ Владимир Цветковић	145
ИЗГРАДЊА СТРУЧНИХ КАПАЦИТЕТА ИНСТИТУЦИЈА БЕЗБЕДНОСТИ Светлана Ристовић	161

ПРОЦЕДУРЕ У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ И ТЕРОРИЗМУ

ПРОВЕРА ВАЉАНОСТИ КРИТЕРИЈУМА КЛАСИФИКАЦИЈЕ НАЧИНА ОСЛОБАЂАЊА ТАЛАЦА Дане Субошић, Ненад Милић	183
ФАКТОРИ ЗАШТИТЕ КРИТИЧНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ У ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА Марија Благојевић, Жељко Никач	199
ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ НОВОГ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ИЗ 2011. ГОДИНЕ Александар Бошковић, Радосав Рисимовић	211
НАЧЕЛА ЗАКОНИТОСТИ И ЛЕГИТИМНОСТИ КАО ОКВИР ЗА ПРОПИСИВАЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ВИСОКОТЕХНОЛОШКОГ КРИМИНАЛА Ивана Бодрожич	227
РАЧУНОВОДСТВО У ФИНАНСИЈСКИМ ИСТРАГАМА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА Горан Бошковић	239

**ФЕНОМЕНОЛОГИЈА И НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ
САВРЕМЕНОГ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА
И ТЕРОРИЗМА**

КРИВИЧНОПРАВНИ ЗНАЧАЈ ОРГАНИЗОВАНОГ ВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА Ђорђе Ђорђевић	255
ТЕРОРИСТИЧКО УДРУЖИВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ И НЕМАЧКЕ Драгана Коларић	269
ПРОФИЛ ИЗВРШИЛАЦА КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА Зоран Ђурђевић, Дарко Маринковић	287
КОРЕЛАЦИЈА ТАЧНОСТИ И ПРЕЦИЗНОСТИ СА ПРАКТИЧНИМ ГАЂАЊЕМ КАО ПРЕДУСЛОВОМ ЗА УСПЕШНО РЕШАВАЊЕ ТАЛАЧКИХ СИТУАЦИЈА Горан Вучковић, Данијела Спасић, Трајан Антић	307
САВРЕМЕНИ „ДРЖАВНО-СПОНЗОРИСАНИ“ ТЕРОРИЗАМ Марија Поповић	321
ПОЈМОВНО ДИСТАНЦИРАЊЕ БЕЗБЕДНОСНИХ ИЗАЗОВА, РИЗИКА И ПРЕТЊИ – ПРИЛОГ СТАНДАРДИЗАЦИЈИ САВРЕМЕНЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ И МЕТОДОЛОГИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА БЕЗБЕДНОСНИХ НАУКА Саша Мијалковић, Младен Бајагић	335

ТЕРОРИСТИЧКО УДРУЖИВАЊЕ У КРИВИЧНИМ ЗАКОНИЦИМА СРБИЈЕ И НЕМАЧКЕ

Драгана Коларић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Апстракт: Терористичко удруживање је вишеструко опасно. Да би се сачувала безбедност националног и међународног правног поретка потребан је адекватан законски одговор на ризике које носи тероризам. Међународна заједница је у последњих неколико деценија интензивно радила на креирању механизма за гоњење и кажњавање учинилаца тешких кривичних дела као што је тероризам. Одредба члана 2. Оквирне одлуке Савета Европске Уније из 2002. године (2002/475/ЈНА) са амандманима из 2008. године (2008/919/ЈНА) одређује терористичку групу. Државе су све више фокусиране на усклађивање националних кривичних законодавстава са међународним документима у правцу унификавања инкриминације тероризма, као и са њим повезаним кривичним делима. Хармонизација обухвата и запређене казне како би се спречили учиниоци кривичног дела тероризма да користе погодности које су последица разлика између националних законодавстава. Упркос великој спремности и све већем консензусу међу државама по питању реформе и даљег развоја законских решења, овај процес суочен је са многим изазовима. Централни део рада представља давање одговора на питање да ли Република Србија и Савезна Република Немачка, суочене са претњом глобалног тероризма, имају адекватне кривичноправне одредбе тј. кривично дело терористичко удруживање.

Кључне речи: тероризам, терористичко удруживање, Кривични законик Србије, Кривични законик Немачке, међународни документи.

Увод

Појавни облици тероризма, као и средства за његово спречавање и сузбијање, дуго су предмет проучавања међународне заједнице и националних правних поредака. Након догађаја од 11. септембра 2001. године тај процес је интензивиран. У фокусу је потреба, не само појединачних држава, већ друштва у целини, да се ефикасно и потпуно пружи заштита универзалним вредностима које повезују међународну

заједницу у целини. Изазови које тероризам XXI века носи са собом су многобројни. Глобализација и развој међународног тероризма су међусобно повезани. Нове терористичке методе резултат су употребе нових технологија, преласка терористичких група преко међународних граница и промене извора подршке. Употреба информационих технологија, као што су Интернет и мобилни телефони, проширила је опсег деловања терористичких група. Управо та средства глобалног информационог доба довела су до нових, са тероризмом блиско повезаних, понашања која се свode на регрутовање потенцијалних чланова и привлачење симпатизера. Многобројне терористичке групе шаљу снажне политичке поруке широј јавности *online*. Имају званичне или незваничне веб странице лаке за претрагу и скоро све су доступне на енглеском језику (Cronin, 2009: 67). Такође, глобализација је терористичким организацијама омогућила да пређу међународне границе, једноставно и лако као што су повезани пословни и трговински интереси. Укидање баријера дуж целе северноамеричке слободне трговинске зоне и Европске уније олакшала је проток и доброг и лошег. Било би наивно претпоставити да оно што је добро за међународну трговину и међународну комуникацију није добро и за међународне терористе. Очигледно, савремене терористичке организације су способне за коришћење софистицираних информационих технологија што све доводи до нових феноменолошких обележја тероризма (Patané, 2006: 1167). Формирање терористичких организација, финансирање тероризма, регрутовање и обука за извршење терористичких аката захтевају, најпре, унификавање законских одредби о тероризму, потом и ближу сарадњу и размену информација између држава, што све заједно треба да подигне ниво борбе против тероризма. Суочене са озбиљном опасношћу од терористичких аката, државе предузимају бројне кораке у правцу усавршавања националног кривичног законодавства (процесног и материјалног). Према томе, реакција на кривично дело тероризма мора бити систематска, тј. плански изведена на нивоу међународне заједнице као целине.

У теорији се, неретко, среће став да међународне институције треба да играју водећу улогу у превенцији и сузбијању тероризма (Nuotio, 2006:999). То значи унификавање дефиниције тероризма и сродних кривичних дела. Разлози су једноставни: лакша међународна сарадња, размена информација између обавештајних агенција, проверавање евалуације антитерористичког законодавства и усвојених стратегија. Њихова проактивна улога може да покаже, дугорочно посматрано, добре резултате, јер ближе одређује средства и начине којима државе могу реаговати у оквиру националног кривичног права.

Тероризам се, углавном, посматра као врста конвенционалног криминалитета, мада може имати карактеристике које га разликују од обичних облика криминалитета. Због тога, национално кривично законодавство има централну улогу у сузбијању тероризма. Међународни доку-

менти настоје да се тероризмом баве као кривичноправним проблемом, јер терористички чинови предузети од стране недржавних субјеката не представљају ратна дејства и не могу представљати кршење међународног права. Интересантно је, такође, да тероризам не спада у надлежност међународног кривичног правосуђа. Поставља се питање да ли се неки терористички акти, ипак, могу окарактерисати као међународно кривично дело, уколико су учињени у контексту ширег и систематског напада упереног против цивилног становништва (злочин против човечности). По једном мишљењу, супротно ономе што многи верују, тероризам као међународни злочин постоји и може се под одређеним условима подвести под злочин против човечности (Cassese, 2006:938). По другом мишљењу, то би било претерано екстензивно тумачење појма злочина против човечности, између осталог зато што се терористичка организација не може изједначити са државом и државним структурама које су умешане у вршење злочина против човечности (подржавање терористичке организације од стране неке државе овде не би било довољно) (Стојановић & Коларић, 2010:72).

Међународни извори

Велики број европских земаља је већ предузео значајне кораке у правцу новелирања одредби о тероризму и са њим повезаним кривичним делима. Овај чланак ће испитати реакције и трендове у домаћем и немачком кривичном законодавству на чин тероризма.

Окосницу измена и допуна чини Оквирна одлука Савета Европске уније о борби против тероризма од 13. јуна 2002. године (*Council Framework Decision on Combating Terrorism, 2002/475/JHA*) са изменама и допунама које су учињене 2008. године (*Council Framework Decision 2008/919/JHA of 28 November 2008 amending Framework Decision 2002/475/JHA on Combating Terrorism*) и Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма (*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196*). Оквирна одлука Већа ЕУ о борби против тероризма има тринаест чланова. За имплементацију најважнији су: члан 1. којим се јединствено за цело подручје ЕУ дефинише тероризам, члан 2. којим се одређује терористичка група и члан 3. где се набрајају кривична дела која су повезана са тероризмом. Трећи стуб ЕУ који се односи на полицијску и правосудну сарадњу укључује и усклађивање законодавства држава чланица ради омогућавања што ефикасније борбе против тероризма. Оквирне одлуке којима се усклађује законодавство држава чланица обавезују државе у погледу резултата које треба остварити, али препуштају властима сваке државе да одаберу облик и метод којом ће остварити жељени резултат. Међународни документи се не примењују непосредно, па ја зато потребно донети прописе којима ће се извршити имплементација у национално законодавство. Најкорисније за сваку државу, па и нашу, је да изврши ревизију појединих инкриминација у свом кривичном законодавству и тиме покрије области које међународни акти сматрају

вредним укључивања у одредбу о тероризму и са њим повезаним кривичним делима.

Кривично дело тероризма (односно терористички акт) се дефинише као акт који, с обзиром на своју природу или контекст, може озбиљно нанети штету држави или међународној организацији и који је учињен са намером: озбиљног застрашивања становништва, примене принуде према влади или међународној организација да она нешто учини или не учини, озбиљне дестабилизације или уништавања основних политичких, уставних, економских или друштвених структура земље или међународне организације. Сам терористички акт се остварује извршењем неког од уобичајених кривичних дела прописаних КЗ-ом сваке земље, којима управо та специфична намера, односно циљ који се жели постићи даје могућност за квалификацију као кривичног дела тероризма. У том смислу, кривично дело тероризма се може остварити: нападима на живот или телесни интегритет особе; отмицом или узимањем талаца; проузроковањем великих разарања владиних или јавних грађевина, транспортног система, инфраструктуре, укључујући и информационе системе, фиксних платформи лоцираних на континенталном појасу, јавних места или приватне имовине с вероватношћу угрожавања људских живота или проузроковање економских губитака; отмицом авиона, брода или другог средства јавног транспорта или транспорта робе; производњом, поседовањем, стицањем, превозом, снабдевањем или коришћењем оружја, експлозива или нуклеарног, биолошког или хемијског оружја, као и истраживањем и развојем биолошког и хемијског оружја; испуштањем опасних материја или изазивањем пожара, поплава или експлозија које имају за последицу угрожавање људских живота; ометањем снабдевања водом, струјом или другим основним природним ресурсима, а које има за последицу угрожавање људских живота; претњама да ће се учинити неко од поменутих дела (члан 1. Оквирне одлуке).

Као кривична дела која су повезана са тероризмом Оквирна одлука наводи: тешку крађу, фалсификовање докумената и изнуду (члан 3. Оквирне одлуке). Ова одредба је накнадно 2008. године допуњена, тако да се поред поменутих кривичних дела, као дела која су повезана са тероризмом сматрају још: јавно подстицање на извршење терористичких аката, регрутовање за тероризам и обука за тероризам. Јавно подстицање на извршење терористичког кривичног дела подразумева дистрибуцију, или на други начин стављање на располагање порука за јавност, са намером да се подстакне извршење кривичног дела тероризма, без обзира да ли ће кривично дело бити учињено или не. Регрутовање за тероризам означава тражење других лице која ће извршити неку од радњи наведених у члану 1. Оквирне одлуке. Обука за тероризам означава пружање инструкција у изради или коришћењу експлозива, ватреног или другог оружја или штетне и опасне материје, или у другим специфичним методама или техникама, у циљу вршења

једног од дела наведених у члану 1. Оквирне одлуке, знајући да су те вештине за ову намену.

Терористичка група се одређује као структурисана група коју чине више од два лица, основана на одређено време и која делује споразумно у циљу вршења кривичног дела тероризма. Структурисана група значи да се ради о групи која није случајно формирана, да не треба да има формално дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру. У оквиру терористичке групе прави се разлика између лица која воде терористичку групу и учесника у активностима терористичке групе (члан 2. Оквирне одлуке).

Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма (*Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism CETS No. 196*) је усвојена у Варшави 16. маја 2005. године (ступила на снагу 1. јуна 2007. године). Она има за циљ да ојача напоре држава чланица у спречавању тероризма и поставља два начина за постизање овог циља. Први је инкриминисање одређених понашања: јавно позивање, регрутовања и обуке за тероризам. Други начин је јачање превентивних мера на националном и међународном нивоу (модификација постојећих прописа о екстрадицији и узајамној помоћи). За имплементацију у национално кривично законодавство од посебног су значаја одредбе чланова 5. до 7. Конвенције (јавно подстицање на тероризам, регрутовање за тероризам и обука за тероризам). Јавно подстицање на тероризам означава ширење или достављање на неки други начин поруке јавности, у намери подстицања на извршење терористичког дела, када такво понашање, без обзира на то да ли је ту присутно или није присутно непосредно залагање за кривична дела тероризма, изазива опасност да би једно или више таквих дела могло бити учињено. Свака страна уговорница треба да усвоји мере које би биле потребне да се јавно провоцирање на извршење терористичких дела третира као кривично дело сходно националном праву, ако је учињено противправно и намерно (члан 5. Конвенције).

Конвенција захтева од држава потписница да инкриминишу и регрутовање за тероризам, што у ствари значи запошљавање будућих могућих терориста. Дело се састоји у подстрекавању другог лица да учини кривично дело тероризма или да учествује у извршењу таквог дела, или да ступи у удружење или групу, како би допринело да то удружење или група учини једно или више терористичких дела (члан 6. Конвенције). Регрутовање се може извршити на различите начине и различитим средствима, нпр. преко Интернета или директно ступајући у контакт са особама. Да би кривично дело било свршено, довољно је да је регрутовање успешно довршено, при томе није битно да регрут учествује у извршењу терористичког дела. Могућ је и покушај овог кривичног дела, ако је предузета радња регрутовања, али није довршена (на пример, извршилац није убедио особу да буде регрутована). Конвенција захтева да код учиниоца дела постоји намера да лице које

он или она регрутује учини или допринесе извршењу кривичног дела тероризма или да се придружи организацији или групи у ту сврху.

Обука за тероризам је кривично дело које се састоји у давању упутстава за производњу или коришћење експлозива, ватреног оружја или другог оружја или штетних или опасних материја, или за друге специфичне методе или технике, у циљу извршења или доприношења извршењу кривичних дела тероризма, уз свест о томе да ће вештине којима се лице подучава бити коришћене у ту сврху (члан 7). Конвенција не садржи дефиницију оружја, експлозива, штетних и опасних материја. Ти се појмови одређују у складу са постојећим међународним уговорима и националним законодавством. Тако, нпр. термин „експлозив“ се може дефинисати у складу са Међународном Конвенцијом о сузбијању терористичких напада бомбама (*International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*). Према члану 1. ст. 3. ове Конвенције, експлозив или друга смртоносна направа означава: експлозивно или запаљиво оружје или направу који су намењени или имају способност да проузрокују смрт, тешку телесну повреду или знатну материјалну штету; или оружје или направу који су намењени или имају способност да проузрокују смрт, тешку телесну повреду или знатну материјалну штету испуштањем, ширењем или деловањем отровних хемијских материја, биолошких средстава или отрова или сличних материја, или радијације или радиоактивних материјала. Да би једно дело представљало кривично дело у смислу чланова 5. до 7. ове Конвенције, није нужно да кривично дело тероризма буде стварно учињено.

Терористичко удруживање у Кривичном законику Немачке

Кривично дело „Стварање терористичког удружења“ је регулисано у параграфу 129а Кривичног законика Немачке у групи кривичних дела против јавног реда. Према схватању израженом у немачкој кривично-правној теорији, удружење у смислу § 129а представља добровољно организационо повезивање од најмање три лица, основано на неки период, које уз потчињавање воље појединца вољи заједнице следи заједничке циљеве и међусобно су у таквом односу да се осећају као јединствено удружење (Schäfer & Feilcke, 2008: 298).

Ради усклађивања са најважнијим међународним документима у области борбе против тероризма, немачки законодавац је одлучио да прошири криминалну зону код кривичног дела стварање терористичког удружења (§129а). У циљу имплементације Оквирне одлуке Савета ЕУ о борби против тероризма, та одредба је радикално измењена 22.12.2003. године.

Према старој верзији, кажњавало се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чији је циљ или делатност вршење: кривичних дела убиства (обично убиство), усмрћења (тешко убиство) или геноцида

(тачка 1); кривичних дела против личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (отмица ради уцене и узимање талаца) (тачка 2); кривичних дела из § 305а (уништење важних средстава за рад) или опште опасних кривичних дела у случајевима из §§ 306. до 308 (проузроковање пожара), 310 б став 1 (проузроковање експлозије употребом нуклеарне енергије), § 311 став 1 (проузроковање експлозије употребом експлозива), § 311а став 1 (злоупотреба јонизирајућег зрачења), § § 312,315 став 1 (проузроковање поплаве којом се угрожава живот, опасно угрожавање железничког, бродског и ваздушног саобраћаја), § 316 б став 1 (ометање рада јавног погона), § 316 ц став 1. (напад на ваздушни и поморски саобраћај) или § 319 (опште опасна тровања) (тачка 3). То је био став 1. § 129а који се кажњавао казном лишења слободе од 1 до 10 година. Ако је учинилац био коловођа или следбеник, казна је била лишење слободе најмање 1 годину (став 2). Ко је подржавао удружење из става 1. или за њега врбовао, кажњавао се лишењем слободе од 6 месеци до 5 година (став 3). Суд је могао у случајевима из става 1 до 3 према својој оцени ублажити казну учеснику чија је кривица незнатна, а учешће од подредног значаја. Код овог кривичног дела примењивала се на одговарајући начин одредба става б § 129, према којој суд може одустати од кажњавања ако је учинилац: добровољно и озбиљно настојао да спречи опстанак удружења или извршење кривичних дела обухваћених циљевима удружења или добровољно и у време када се извршење кривичног дела, за које му је било познато да се планира, још могло спречити, пријавио своја сазнања надлежном државном органу. Учинилац, такође, не би био кажњен када је остварио свој циљ да спречи опстанак удружења или ако је до тога дошло и без његових настојања. Код овог кривичног дела могуће је било, уз лишење слободе од најмање 6 месеци, ограничити учиниоцу способност за вршење јавне службе и способност стицања права из јавних избора, као и наложити примену мере стављања учиниоца под надзор.

Према новој верзији кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чија је делатност усмерена на вршење: кривичних дела убиства, усмрћења, геноцида или злочина против човечности (тачка 1. став 1); кривичних дела против личних слобода у случајевима из § 239а или § 239б (тачка 2. став 1). Запрећена кривична санкција је лишење слободе од 1 до 10 година. Тачка 3. ранијег става 1. је сада саставни део става 2. и допуњена је бројним другим кривичним делима која нису тако тешка, али морају бити извршена са одређеном намером управљеном на остварење једног од циљева. И према ставу 2. кажњава се лице које оснива или као члан учествује у удружењу чије су активности усмерене на вршење кривичних дела набројаних у том ставу. Али према новој верзији, није довољно само да делатност удружења буде усмерена на вршење кривичних дела наведених у овом ставу, него дело мора бити учињено *са намером* да се: становништво знатно заплаши; да се влада или међународна организација силом или претњом употребе силе

принуде да нешто учине или не учине; или да се озбиљно угрозе или повреде основне политичке, уставне, привредне или економске структуре државе или међународне организације. Такође, кривична дела морају да буду погодна да могу, с обзиром на њихову природу или последице, да озбиљно нанесу штету држави или међународној организацији. Дакле, та доста хетерогена кривична дела морају бити предузета у одређеном циљу. Према ставу 3, ако се прети извршењем кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2. казна је затвор од шест месеци до пет година. Ако је учинилац коловођа или лице које из позадине управља током догађаја, казна је затвор не мање од три године у случајевима из става 1. и 2. и затвор од једне до десет година у случајевима наведеним у ставу 3 (став 4). Према ставу 5, ко подржава удружење у смислу извршења кривичних дела описаних у ставу 1. и 2, казниће се затвором од шест месеци до десет година и затвором не више од пет година у случају става 3. Такође, према ставу 5, ко врбује чланове или лица која ће подржавати терористичко удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2, биће кажњен затвором од шест месеци до пет година. Суд може у случајевима става 1, 2, 3 и 5. ублажити казну учиниоцу ако му је степен кривице низак а учешће од незнатног значаја (став 6). Суд може уз лишење слободе од најмање шест месеци ограничити могућност учиниоцу за вршење јавне службе и способност да бира и буде биран на јавним изборима (став 8). У случајевима наведеним у ставу 1, 2. и 4, суд може одредити примену мере стављања учиниоца под надзор (став 9).

Дакле, циљ стварања терористичког удружења је вршење тешких кривичних дела, као нпр. кривичног дела убиства или вршење кривичних дела која нису тешка са одређеном намером управљеном на остварење једног од набројаних циљева у ставу 2 (Weißer, 2009:136).

Лице улази у криминалну зону или оснивањем терористичког удружења или постајањем чланом удружења, а они који нису чланови кроз подршку удружењу или кроз врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење.

Једна од радњи извршења је оснивање терористичког удружења ради вршења неког кривичног дела. Код овог облика је само стварање терористичког удружења изједначено са учињеним кривичним делом. Оснивачи су лица која актом оснивања постижу да се води и трасира правац удружења. Ако се нпр. лице А, Б и Ц договоре за један дужи период да затрују основне животне намирнице смртоносном количином отрова, тиме постоји удружење од најмање три лица и испуњени су услови да се дело квалификује по ставу 1. параграфа 129а. Овде није неопходно постојање неког од наведених циљева у ставу 2. Остварење неког тешког кривичног дела, као што је убиство, само по себи даје довољно основа за квалификацију дела као терористичко у смислу параграфа 129а став 1.

Активирање у својству члана у удружењу, такође, је кажњиво. Ова радња је кажњива независно од тога да ли су конкретна кривична дела довршена, покушана или припремана (Schäfer& Feilcke, 2008: 299).

Ако супруга која није члан неког удружења саветује свом мужу приступање том удружењу, она је кажњива по ставу 5. тачка 2. § 129а. Кривично дело је довршено самим врбовањем без обзира на постигнут резултат. Дакле, ако супруг буде отпоран на савете своје супруге, то не мења ништа на плану њене кажњивости. Обратно, када члан удружења лице А покуша да неког са стране наговори на чланство, тада већ постоји свршено кривично дело из става 1. односно свршено остварење сопственог чланства.

Врбовање чланова, према § 129 а став 5, врши онај ко настоји да наговори лица да постану чланови једног, тачно одређеног удружења, док врбовање лица која ће подржавати удружење подразумева вршење радњи којима се код других пробуђује спремност да активности таквог удружења подстиче непосредно или посредно, а да се сам не учлањује у организацију. У оба случаја врбовање може бити управљено како на конкретну особу тако и на неодређен број лица. Као што је већ поменуто, дело постоји без обзира да ли је врбовање било успешно. Лице које врбује жели да придобије чланове или лица која ће подржавати једну, конкретно одређену организацију. Уопштено позивање да се учествује у терористичким активностима које нису ближе одређене није довољно. Према томе, ни позив за прикључење цихаду, сам за себе, није довољан, јер се везује за мноштво исламских организација, осим уколико га упућује лице које репрезентује неко удружење па из позива произлази да он важи за то удружење. Уколико неко лице објављује или шири изјаве да би придобио чланове, неvezано од тог да ли је он сам члан терористичког удружења за које врши врбовање, биће кажњен према § 129 а став 5. тачка 2. само ако се то врбовање схвата као његово сопствено залагање за удружење. Насупрот томе, ко изјаву преноси само као туђу, у информативне сврхе, не остврује кажњиву радњу. Изменама Кривичног законика Немачке из 2002. године законодавац је сузио криминалну зону код врбовања. Наиме, до тада је свака врста врбовања за терористичко удружење била кажњива, а од тог момента само врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење. Ту је немачки законодавац, ради заштите слободе мишљења као основног људског права, радњу врбовања ограничио на случајеве где је потребна криминализација (Schäfer& Feilcke, 2008: 303). Тако, према старој верзији закона, растурање списка у којима су представљене и коментарисане прошле и будуће терористичке активности „Фракције црвене армије“ представља кажњиву радњу, јер се тиме повољно утиче на његову позицију у друштву, проширују могућности за њихове активности и евентуално регрутовање нових лица. Међутим, према садашњем стању у КЗ-у Немачке, такве радње не представљају кажњиве радње према § 129 а

став 5. тачка 2, јер је законодавац хтео изричито да из чињеничног стања изузме оне радње које се исцрпљују у пропагирању тј. врбовању за идеологију терористичког удружења (посебно треба да се из кажњивости изузме област пропагариања тзв. чистих симпатија) (Schäfer & Feilcke, 2008: 303). Конкретно, данас се кажњава само врбовање за чланство у терористичком удружењу или врбовање лица која ће подржавати терористичко удружење.

Потом је законодавац, у децембру 2003. године, коначно спровео јасно диференцирање између радње подржавања терористичког удружења и радње врбовања чланова или лица која ће подржавати удружење. Према § 129 а став 5. тачка 1, ко подржава удружење у смислу извршења кривичних дела описаних у ставу 1. и 2, казниће се затвором од шест месеци до десет година и затвором не више од пет година у случају става 3. Насупрот томе, ако је у питању врбовање, према § 129 а став 5. тачка 2. кажњиво је само врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 1. и 2. (за одређена посебно опасна терористичка удружења) и то релативно благом казном (затвором од шест месеци до пет година) у односу на радњу подржавања терористичког удружења из § 129 а став 5. тачка 1. Врбовање чланова или лица која ће подржавати удружење за извршење кривичних дела набројаних у ставу 3, као и свака друга пропаганда која није усмерена на придобијање чланова или лица која ће подржавати удружење, није кажњива.

Ако се више лица договори да оснује терористичко удружење, а сам акт оснивања још не предузму, они се кажњавају за покушај кривичног дела. Како се то објашњава у немачкој теорији, оснивање терористичког удружења није ништа друго него договор да се убудуће следи циљ удружења. Покушај оснивања терористичког удружења је, према томе, покушај договора о кривичном делу (Weißer, 2009:138). Поставља се питање легитимности овог кривичног дела „организовања“ које доводи до инкриминације у раној фази. Како се истиче у теорији немачког кривичног права, оправданост се може у потпуности доказати. Наиме, другачије је да ли појединац сам доноси одлуку да убије нпр. омрзнутог градоначелника или ако група људи заједно то исто планира. Реализација планираног деликта је у групи извеснија. Постоји притисак групе, идеолошка заслепљеност и, с обзиром да су терористичка удружења структурирана удружења, подела послова повећава ефикасност узајамно усклађеног заједничког понашања (Weißer, 2009:136). Дакле, ово је кривично дело са апстрактном опасношћу као последицом. Законодавац оправдано полази од тога да се предузимањем ових радњи увек ствара апстрактна опасност.

Ако учинилац делује у разним организацијама тј. предузима више различитих радњи које су прописане као радње извршења разних „организационих“ кривичних дела (Schäfer & Feilcke, 2008: 303), онда постоји стицај између тих кривичних дела. Ако код неке организације

дође до структуралних промена, онда од околности појединачног случаја зависи да ли се ради о истој или новој организацији. Организациони идентитет зависи, па чак и у случају промене имена организације, од чињенице да ли су организациони апарат и његови носиоци остали исти. Уколико структура удружења остане иста, а дође до битне промене циља удружења, онда може постајати друго кривично дело. То долази у обзир нпр. ако неко злочиначко удружење у смислу § 129 Кривичног законика Немачке одлучи да врши терористичка кривична дела у смислу § 129а истог законика.

Терористичко удруживање и Кривични законик Србије

Кривични законик Републике Србије не садржи кривично дело под називом терористичко удруживање. То, наравно, не значи да се не могу применити друге одредбе КЗ-а по којима је кажњиво стварање групе или организоване криминалне групе ради вршења кривичног дела тероризма (удруживање ради противуставне делатности члан 319. КЗ-а). Ово је случај када се ради о кривичном делу тероризма сврстаном у групу кривичних дела против уставног уређења и безбедности. Када је у питању међународни тероризам, из групе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, и удруживање за његово вршење могуће је применити одредбу из члана 346. КЗ-а која регулише удруживање ради вршења кривичних дела. Поставља се питање да ли је наш КЗ-е усклађен за међународним изворима и где се тренутно налазимо на путу сузбијања тероризма. Овом приликом поменућемо и Предлог Закона о изменама и допунама Кривичног законика који се налази у процедури у Скупштини Републике Србије.

Да кренемо редом. Важећи Кривични законик ступио је на снагу 1. јануара 2006. године и од тада је два пута новелиран. У погледу заштитног објекта и усмерености намере као субјективног елемента бића кривичног дела прави се разлика између тероризма и међународног тероризма. Кривично дело тероризма постоји када учинилац у намери угрожавања уставног уређења или безбедности Србије изазове експлозију или пожар или предузме неку другу општеопасну радњу или изврши отмицу, узимање талаца или самовољно лишавања слободе неког лица или други акт насиља или прети предузимањем какве општеопасне радње или употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог општеопасног средства и тиме изазове осећање страха или несигурности код грађана (Кривична дела против уставног уређења и безбедности РС). Пре измена и допуна КЗ из 2009. године као типичан акт насиља се у законском тексту наводила само отмица. Законодавац је очигледно сматрао да је потребно изменити постојећи законски опис кривичног дела тероризма да би се направила разлика у односу на радњу

извршења кривичног дела међународног тероризма. Као што смо видели у упоредноправном делу, данас постоји тенденција да се кривичноправна реакција на тероризам изједначи без обзира на то да ли је он управљен према домаћој држави, страни држави или међународној организацији (што је донекле, бар када је у питању радња извршења основног облика дошло до изражаја у првобитном тексту КЗ Србије из 2005. године) (Стојановић & Коларић, 2010). Међународни тероризам врши лице које, у намери да нашкоди страни држави или међународној организацији, изврши отмицу неког лица или неко друго насиље, изазове експлозију или пожар или предузме друге општеопасне радње или прети употребом нуклеарног, хемијског, бактериолошког или другог сличног средства (Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом).

Приступ који има Кривични законик Србије у третирању овог кривичног дела је анахрон и превише узак. Данас, тероризам треба посматрати као јединствено кривично дело са особинама које су заједничке без обзира да ли је усмерен на нарушавање уставног уређења једне земље или међународног поретка и безбедности. Најзначајнији међународни документи у области борбе против тероризма (Оквирна одлука Савета ЕУ о борби против тероризма, Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма и др.) полазе од концепције по којој се у оквиру једног кривичног дела прописује тероризам који је усмерен против домаће или стране државе, или међународне организације.

Даље, Кривични законик када је у питању кривично дело тероризма, предвиђа да је кажњиво његово припремање. Према концепцији коју заступа наш КЗ, припремање кривичног дела више није општи институт. Зато када законодавац жели да казни припремање неког кривичног дела он би то требало да учини на начин којим припремне радње одређује као засебно кривично дело. Ту се, формално гледајући, и не ради о припремним радњама, јер их је закон подигао на ранг радње извршења (Стојановић, 2005:201). Међутим, када су у питању кривична дела против уставног уређења и безбедности Србије, постоји једно хибридно решење (Стојановић, 2007:693). Укидање опште одредбе о припремним радњама значи да законодавац не може више да прописује припремање неког кривичног дела као кажњиво, без навођења у чему се то припремање састоји. Ипак, овај став није доследно спроведен јер је законодавац код већине кривичних дела против уставног уређења и безбедности Србије предвидео и кажњавање за припремне радње без прецизирања, код сваког кривичног дела посебно, у чему се оне састоје, што би био обавезан по новом приступу (код сваког кривичног дела треба прецизирати припремне радње као посебно кривично дело), већ у једном заједничком члану (члан 320. ст. 2) на уопштен начин наводи шта представља припремање тих кривичних дела (Стојановић, 2005:202). Припремање кривичног дела тероризма, као и осталих кривичних дела

против уставног уређења и безбедности, се може састојати у набављању или оспособљавању средстава за извршење кривичног дела, у отклањању препрека за извршење кривичног дела, у договарању, планирању или организовању са другим извршења кривичног дела или у другим радњама којима се стварају услови за непосредно извршење кривичног дела (члан 320. ст. 2. КЗ-а). Припремање, такође, представља и упућивање или пребацивање на територију Републике Србије лица или оружје, експлозива, отрова, опреме, муниције или другог материјала ради извршења кривичног дела из ове групе (члан 320. ст. 3).

Када је у питању међународни тероризам, изменама и допунама Кривичног законика Србије из септембра месеца 2009. године, унета је одредба по којој се припремање међународног тероризма кажњава (члан 391. ст. 4). Законодавац прецизира у чему се то припремање састоји на исти начин као и код члана 320. ст. 2. КЗ-а (члан 391. ст. 5). Овде је законодавац доследнији јер је, посебно, код овог кривичног дела прецизирао припремне радње. Међутим, то је учињено само оквирном дефиницијом коју смо већ навели и којом су само делимично обухваћена нова кривична дела (јавна провокација за извршење кривичног дела тероризма, регрутовање за тероризам и обука за тероризам).

Пред Србијом је период који можемо означити као период реформе кривичног законодавства. Један од циљева који желимо да постигнемо изменама и допунама Кривичног законика је реализација међународних обавеза у области сузбијања тероризма. Не треба сумњати у потребу прописивања кривичних дела код којих је припремање тероризма подигнуто на ранг радње извршења и представља самостално кривично дело. То је оправдано ако је у питању велика вредност заштитног објекта а интензитет његовог угрожавања у великој мери изражен. Интервенције у области кривичног права на које нас упућују међународни документи за спречавање тероризма захтевају стога претходну процену последица са брижљивим одмеравањем интереса за безбедност и слободу (Sieber, 2009:353). Вредност заштитног објекта се овде свакако не доводи у питање. У области борбе против тероризма ради се о легитимној заштити. Страх од криминала и великих ризика који прете савременом друштву доводе и до повећане потребе за безбедношћу грађана. Зато се, начелно, поздравља чињеница да се законодавац послужио кривичним правом за постизање сврхе, а то је да се интервенише већ у фази припремања кривичног дела тероризма помоћу нових кривичних дела код којих су радње припремања извршења кривичног дела тероризма подигнуте на ранг радње извршења – припремање напада путем регрутовања и обуке, ширење одговарајућих упутстава и сл. У питању су припремне радње које се само делимично могу подвести под постојеће одредбе кривичног законодавства Србије и којима се тешко може приговорити да су неоправдане. Нова кривична дела налазе своје оправдање управо у правним добрима која су угрожена. Учиниолац омогућава да се већ у раном стадијуму, из начина његовог

понашања, распозна да ће он повредити и/или подржати повреду правног добра (Bader, 2009:2855). Оно што је битно са становишта начела легалитета, то је да се кривично дело представи са довољном одређеношћу, тј. битно је да законодавац прецизно одреди биће кривичног дела тако да подручје његове примене јасно произлази из текста или се, у сваком случају, може утврдити тумачењем норме. Припремање тероризма и међународног тероризма, на начин како је то формулисано у КЗ-у, отвара много више дилема у правцу преиспитивања легитимности и одређености норме, посебно када су у питању „друге радње којима се стварају услови за непосредно извршење кривичног дела“, него увођење нових кривичних дела (Коларић, 2010:128).

Због тога је донет Предлог Закона о изменама и допунама Кривичног законика. Република Србија је, од последњих већих измена КЗ-а, преузела одређене обавезе које проистичу из чланства у Савету Европе, као и из захтева Европске уније у процесу придруживања и стицања статуса кандидата за чланство у Европској унији. Предлог доноси низ значајних новина у погледу прописивања кривичних дела тероризма. Тако, члан 312. који носи назив тероризам се мења и допуњава у складу са великим бројем међународноправних инструмената. Такође, додају се нова кривична дела у члану 312а и 312б (јавно подстицање на тероризам и врбовање и обучавање за тероризам). Потом, брише се кривично дело међународног тероризма из члана 391. Кривичног законика.

На овај начин се, по нашем мишљењу, постиже само делимично усклађивање са Оквирном одлуком Савета ЕУ о сузбијању тероризма.

Прво, истичемо да је похвално укидање кривичног дела међународног тероризма, јер је то у складу са релевантним документима ЕУ и Савета Европе, чиме се постиже унификација одредбе о тероризму. Једино је дубиозно регулисање кривичног дела тероризма у оквиру групе кривичних дела против уставног уређења и безбедности. Мислимо да је прикладније да та одредба нађе своје место у групи кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом. Самим тим, одредба о удруживању ради противуставне делатности, члан 319. КЗ-а, се не би могла применити на тероризам, јер се она односи на нека кривична дела из групе против уставног уређења и безбедности.

Друго, нове инкриминације (јавно подстицање на тероризам и врбовање и обучавање за тероризам) су у складу са захтевима међународних докумената. Једино је потребно и ова кривична дела пребацити у групу кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.

Треће, најважнија за нашу расправу је потреба да се због специфичности и тежине кривичних дела тероризма пропише и кривично дело терористичког удруживања што је предвиђено и у члану 2. Оквирне одлуке Савета ЕУ о сузбијању тероризма, а што није

учињено у Предлогу. Што се тиче будућег односа између кривичног дела терористичко удруживање и кривичног дела из члана 346. (удруживање ради вршења кривичних дела), истичемо да би постојао стицај по односу специјалитета и да би требало увек дати предност кривичном делу терористичко удруживање.

Закључне напомене

Законодавац у Немачкој, подстакнут бројним нападима протеклих година, пре свега на средства јавног саобраћаја, као и потребом усглашавања са најзначајнијим међународним документима у области борбе против тероризма (*Оквирна одлука Савета Европске Уније о борби против тероризма и Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма*), уводи нове, казнене одредбе у Кривични законик. На овом месту треба поменути да је законодавац у Немачкој отишао даље од земаља у региону и предвидео да се одредба §129а примењује и на организације у иностранству. Заправо, ради се о кривичном делу које је уведено у августу 2002. године у Кривични законик под називом „Злочиначка и терористичка удружења у иностранству“. Како је прописано § 129 (злочиначко удруживање) и § 129а (терористичко удруживање), примењиваће се и на организације у иностранству. Уколико је кривично дело повезано са организацијом изван територије земаља чланица Европске уније, примена поменутих параграфа неће бити могућа осим уколико је дело учињено у виду активности извршене на територији Савезне Републике Немачке или уколико је учинилац или жртва држављанин Савезне Републике Немачке или се налази у Немачкој. Кривични поступак се може покренути по одобрењу Савезног министарства правде. Приликом одлучивања, Министарство ће посебно узети у обзир да ли је циљ организације усмерен против фундаменталних вредности државног поретка или против мирољубиве коезистенције нација.

Када је у питању Кривични законик РС, узимајући у обзир најзначајније међународне документе и упоредно кривично законодавство у области борбе против тероризма, неопходно је извршити неколико измена и допуна.

Прво, неопходно је члану 391. Кривичног законика (међународни тероризам) променити назив (тероризам) и садржај ради потпуне усклађености с дефиницијом тероризма из члана 1. Оквирне одлуке Већа Европске уније о борби против тероризма од 13. јуна 2002. године. Оквирна одлука је донета ради хармонизације правних система држава чланица и бољег доприноса у супротстављању међународном тероризму. Брисање тероризма као кривичног дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије у складу је са захтевима Европске комисије, али и скорашњим трендовима у упоредном праву. Наравно,

оваква измена захтева усклађивање са осталим одредбама унутар Кривичног законика Србије (нпр. одредбе о просторном важењу кривичног законодавства).

Друго, неопходно је увести кривично дело терористичко удруживање (што није прописано у Предлогу Закона о изменама и допунама Кривичног законика) и кривична дела: јавно подстицање на тероризам и врбовање и обучавање за тероризам (што је у Предлогу већ учињено).

Национална кривична законодавства су кључна када је у питању супротстављање тероризму. Међународни извори нису згодни за непосредну примену, јер недовољно прецизно одређују елементе бића кривичног дела и не прописују казну за понашање које се сматра кривичним делом (Стојановић, 2007:20). Због тога централно место заузимају национални правни системи који након ратификовања међународних уговора имају обавезу да изврше хармонизацију са тим изворима и имплементирају одговарајуће одредбе у своје национално кривично законодавство.

Литература

1. Bader, M. (2009). Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten, *Neue Juristische Wochenschrift*, München: Beck Verlag.
2. Black's Law Dictionary. (2004). St.Paul: Thomson West.
3. Beltrani, S. (2008). *Corso di Diritto Penale*, Parte generale e parte speciale, Padova:Wolters Kluwer Italia.
4. Cassese, A. (2006). The Multifaceted Criminal Notion of Terrorism in International Law, *Journal of International Criminal Justice*, Oxford:Oxford University Press.
5. Gardner, T. Andersen, T. (2006). *Criminal Law*, Belmont:Thomson Wadsworth.
6. Hoffman, B. (2009). Defining Terrorism, in *Terrorism and Counter Terrorism, Readings and Interpretations – third edition*, Prepare by Russell D. Howard, Reid L. Sawyer, Natasha E. Bajema, Boston:Higher education.
7. Кадников, Н.Г. (2007). Уголовное право России, Москва: Книжный мир.
8. Коларић, Д. (2010). Тероризам (легитимност и границе кривичноправне заштите-европски стандарди). *Зборник Кривично законодавство Србије и стандарди Европске Уније*. Златибор-Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
9. Kurth Cronin, A. (2009). Behind the Curve, Globalization and International Terrorism, in *Terrorism and Counter Terrorism, Readings*

- and Interpretations – third edition*, Prepare by Russell D. Howard, Reid L. Sawyer, Natasha E. Bajema, Boston: Higher education.
10. Lamarca Perez, C., Alonso de Escamilla, A., Gordillo Alvarez-Valdes, I., Mestre Delgado, E., & Rodriguez Nunez, A. (2005). *Derecho Penal-Parte especial*. Madrid: Colex.
 11. Марковић, С. (2009). Тероризам и друга кризна стања сувременог друштва и њихов утјецај на ограничавање људских права и демократију, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, Загреб: Хрватско удружење заказане знаности и праксу.
 12. Nuotio, K. (2006). Terrorism as a Catalyst for the Emergence, Harmonization and Reform of Criminal Law, *Journal of International Criminal Justice*, Oxford: Oxford University Press.
 13. Patané, V. (2006). Recent Italian Efforts to Respond to Terrorism at the Legislative Level, *Journal of International Criminal Justice*, Oxford: Oxford University Press.
 14. Radtke, H., & Steinsiek, M. (2010). Terrorismusbekämpfung durch Vorfeldkriminalisierung, *JR Heft*, München: Beck Verlag.
 15. Schäfer, J. (2008). Aus der Rechtsprechung des BGH zum Staatsschutzstrafrecht, *Neue Zeitschrift für Strafrecht-Rechtsprechungs Report*, München: Beck Verlag.
 16. Sieber, U. (2009). Legitimation und Grenzen von Gefährdungsdelikten im Vorfeld von terroristischer Gewalt, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, München: Beck Verlag.
 17. Стојановић, З. (2007). *Коментар кривичног законика*, Београд: Службени гласник.
 18. Стојановић, З., & Коларић, Д., (2010). *Кривичноправно реаговање на тешке облике криминалитета*. Београд: Правни факултет.
 19. Стојановић, З. (2010). *Коментар Кривичног законика*, Подгорица: Мисија OSCE у Црној Гори.
 20. Стојановић, З. (2007). Устав Републике Србије и материјално кривично законодавство. *Зборник Устав Републике Србије, кривично законодавство и организација правосуђа*. Златибор-Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
 21. Стојановић, З. (2005). *Кривично право-општи део*, Београд: Правна књига.
 22. Туркаљ, К. (2002). Борба против тероризма на разини Европске Уније, *Хрватска правна ревија*, Загреб: Intellectio Iuris.
 23. Weißer, B. (2009). Über den Umgang des Strafrechts mit terroristischen Bedrohungslagen, *ZStW*, München: Beck Verlag.

TERRORISM CONSPIRACY IN THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY

Abstract: Terrorism conspiracy has manifold dangers. To preserve the security both of national and international legal system, an adequate response of national judicial systems to terrorism is needed. Over the last few decades the efforts of international community to create mechanisms to prosecute and punish perpetrators of the most serious crimes, such as terrorism, have been intensified. Article 2 of the EU Council Framework Decision 2002/475/JHA of 2002 on combating terrorism amended by the EU Council Framework Decision 2008/919/JHA of 2008 defines a terrorist group. National states become more focused on harmonization of national legislation with international documents in order to unify incriminations for terrorist acts and other related crimes. Harmonization includes punishments inflicted upon offenders of terrorist crimes in order to prevent them to use conditions caused by differences between national laws. Despite a great willingness and a wide consensus among states on reform and further development in related law, this process is faced with many challenges. The key issue is related to whether the Republic of Serbia and the Federal Republic of Germany, faced with global terrorist threats, have adequate criminal and legal provisions in their national judicial systems, i.e. whether they provide terrorism conspiracy as a criminal offence.

Keywords: terrorism, terrorism conspiracy, Criminal Code of the Republic of Serbia, Criminal Code of the Federal Republic of Germany, international documents.